

gorium, inspiret hujus suæ sanctæ Romanæ Ecclesie venerabilem apostolicum, vobisque concedat ut sitis eidem ipsi dulcissimus a secretis, ad con-

EPISTOLA XVI.

AD BERNARDUM ABBATEM BELLILOCENSEM.

(Vide supra in Vita S. Abbonis, num. 10.)

SANCTI ABBONIS

FLORIAGENSIS ABBATIS

APOLOGETICUS

AD HUGONEM ET ROBERTUM REGES FRANCORUM.

Sæpe contingit ut, dum nimius insurgentium calamitatum horror mentem fatigat, ipso horrore non ea quæ dicere debuerat turbatus animus expediat, sed phantasmate cogitationum aliorum raptus, quæ tacenda taceat. Semper enim summæ tranquillitatis quietem diligit, qui veritatis arcanum ratiocinando disponere gessit: quapropter ab ipsis disciplinarum rudimentis, sicut cervus desiderat ad fontes aquarum (*Psal. xli, 1*), ita desideravit anima mea laboriosum spiritalis philosophiæ otium quod ad multorum utilitatem verterem in honestum negotium; sed, meis peccatis præpedientibus, eo relicto, quodammodo ad sæculi sollicitudinem sum reductus, qui sub cura pastoralis regiminis quotidie sustentor a qua angustia et pane tribulationis (*III Reg. xii, 27*): corrodit me canino dente æmulum supplantatrix calliditas circumlatrat adversariorum frequens acerbitas, nec aliud contra me immurmurant, nisi quod monachorum senatum salvum esse volui, nostræ reipublicæ augmentum quæsivi, ac cavillationi insidiantium auctoritate qua valui contradixi, nec abscondi omnino misericordiam et veritatem a consilio multo. Pro hujusmodi malis meo insidiantur sanguini, me succentariatis insequuntur odiis: adeo ut nec regia majestas eos deterreat quin me clanculo trucident, si eis locus tempusve arrideat. Unde sedulus in orationibus meis Deum deprecor ut judicet et discernat causam meam solito, eripiatque ab homine iniquo et doloso (*Psal. xlii, 1*); et, si coram dominis meis episcopis, quos catholica fide orthodoxos didici, locum defendendi accipiam, credo me innoxium futurum a crimine, si jurgiorum originem examinaverint absque personarum acceptione. Quis enim suo præjudicio ad id deveniet, ut aliqua qualiscunque monasterii possessiuncula ab alienari debeat? Quis rerum extortor legumque contortor funiculos ecclesiasticæ hæreditatis miscendo confundere præsumat, cum scriptum sit. *Ne transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui?*

B (*Prov. xii, 22.*) Ecce, secundum regulas sanctorum Patrum, judicio episcoporum subditus audientiam non diffugio, villicationis meæ rationem redditurus, tantum fide accepta ut non ab insidiantibus interceptus aliquid patiar; qui paratus sum mori, si aliquando digna morte commisi. Et primum de fide mea discutendum exopto, sine qua salvus esse non potero, ut mea examinatione alii proficiant, vel mea obtestatione se in hæresim cecidisse cognoscant, a qua conentur quantocius erui: ne in ea usque ad mortem manendo fiant stipula diaboli; nam quicumque de Deo, de religione, de communi statu sanctæ Ecclesiæ aliter credit quam Christus docuit, aut sub sanctis apostolis catholica Ecclesia tenuit, suisque successoribus tenendum tradidit, non catholicus vel fidelis, sed **C** plane hæreticus existit. Siquidem omnes hæreses ita persecuti sunt patres nostri, ut primitus, fide exposita, explorarent in suis conciliis ne quis sentiret aliquid contrarium ipsis apostolis, qui repertus absque ulla dilatione aut ad corpus totius Ecclesiæ est reductus, aut usque ad erroris abrenuntiationem percussus anathemate, catholica privatus est communione, nec magis serpentem tangere vitaverunt orthodoxi, quam adhærere hujusmodi lepra contaminatis. Unde in canonibus prohibemur, si nos catholicos esse scimus, ne cum eis saltem oremus: nam sub Marciano principe apud Chalcedoniam xv et eo amplius dierum actio de hac re ventilata est, residentibus episcopis ducentis, et, ut quibusdam placet, mille ducentis, quibus omnibus pius princeps ex suorum rerum copia sumptus abundanter præbuit quoad omnes hæreticos a se repellerent, id est eos qui in verbo vel opere aliter quam sancti apostoli sensissent. Quo facto, in tantum puritas fidei pio placuit principi, ut eam ipse cum sua conjuge sub chirographo hoc publice profiteretur coram illo magno concilio, cujus piam religionem imitamini, domini nostri, Hugo et Rotberte, clarissimi reges, si in

terra viventium Christo vultis esse hæredes et cohæredes, et de regno vestro omnem hæreticam pravitatem depellite, ut Deus vos custodiat in æterna pace. Sciendum quippe est quod sacerdos quotidie inter missarum solemnias non pro hæreticis vel schismaticis, sed pro orthodoxis tantum atque catholicæ et apostolicæ fidei cultoribus Deo supplicans intercedit, a qua nimirum supplicatione alienus existit qui in verbo vel opere se ab eorum unanimitate superbien- do dividit; qui vero se peccatis obnoxium vel fide dubium humiliter confitetur, portandus et corrigendus est non ut extraneus, sed ut frater, quia necdum partem suam posuit cum hypocritis, præsertim cum et Petrus princeps Ecclesiæ Deum negaverit, et Thomas in fide dubitaverit; siquidem ex utroque sexu fidelium tres ordines, ac si tres gradus, in sancta et universali Ecclesia esse novimus; quorum licet nullus sine peccato sit, tamen primus est bonus, secundus melior, tertius est optimus. Et primus quidem ordo est in utroque sexu conjugatorum; secundus continentium, vel viduarum; tertius virginum vel sanctimonialium. Virorum tantum similiter tres sunt gradus vel ordines, quorum primus est laicorum, secundus clericorum, tertius monachorum. Sed quoniam horum graduum differentias proposui, et alium alio meliorem seu sanctiorem dicere ratum duxi, qualiter singuli in suo proposito expectant præmium æternæ retributionis, vel qualiter sanctorum Patrum auctoritate de suo gradu in alterum promoveri possint, breviter expediendum credidi.

Et conjugii quidem ratio sola indulgentia permittitur, ne fragilitate carnis in deterius ætas proclivior delabatur. Nulli enim conjugium interdicitur, nisi ei qui ob promerenda supernæ patriæ gaudia sponte sua delegit jugem continentiam, quam et si minus exhibuit, devotione secretius irrita, secretiori facinus delendum est pœnitentia: ita tamen ut in eo gradu permaneat, in quo malum se perpetrasse deplorat; sin vero sacerdotum Testamenti Veteris hanc sibi defendere voluerit, proprio gradu decidens, fletibus culpam diluit. Ecce ratio: si inter eos sit quibus licet, nulla pœna mulctatur, sed etiam dignapræmio habetur, eo quod obediendo castitate contenta sit quam Apostolus docuit; propterea autem adjectum est *si inter eos sit quibus licitum est*, quia sunt in utroque sexu qui se voto obligant ut, si virgines sunt, in virginitate permaneant; et, si virgines non sunt, sprete carnis copula in cælibatu perpetualiter vivant; est etiam cognatio vel propinquitas generis, a cujus carnali commistione prohibentur omnes qui sunt sub catholica fide. Porro inter eos qui se voto obligant, vel inter eos qui necdum transierunt septimam generis lineam, detestabile connubium ita sub pœnitentiæ remedio solvendum est illico, sicut illud quod pœnitentia non indiget, quia ex auctoritate licet, nunquam solvendum est, nisi aut alterius conjugum morte, aut utriusque cælibatus professione.

Hinc transitur ad continentium vel viduarum excellentiorem ordinem, in quo, secundum Apos-

A tolum, si permanserint, tanto majorem æternæ remunerationis merebuntur coronam, quanto de experta carnis voluptate graviorem sustinent pœnam. His quoque per discretionem secundas nuptias indulgit, dicens quod *melius esset nubere quam uri* (*I Cor. vii, 9*). De tertiis vero vel quartis nec non et pluribus nuptiis, non me legisse memini utrum a catholicis debeant celebrari; sed hoc absque ullo scrupulo occurrit: quod si hoc facinus grave est in feminis, multo gravius est si contingat in viris.

Virginum quanta sit gloria, nullus ignorat. Quis scit hoc appetere hominem ex gratiæ prærogativa, quod habet angelus ex natura? quæ virtus virginitatis cum in humilitate solidatur, singularis meriti recompensatione donabitur, quia Deus repromittit virginibus quod *sequantur Agnum quocumque ierit* (*Apoc. xiv, 4*); hac virtute sanctimonialium decoratur venerabile collegium, hanc se gaudent multi per omnes viriles ordines promeruisse in gremio suæ matris Ecclesiæ.

Sed his posthabitis, primo de virorum ordine, id est de laicis, dicendum est, quod alii sunt agricolæ, alii agonistæ: et agricolæ quidem insudant agriculturæ et diversis artibus in opere rustico, unde sustentatur totius Ecclesiæ multitudo; agonistæ vero, contenti stipendiis militiæ, non se collidunt in utero matris suæ, verum omni sagacitate expugnant adversarios sanctæ Dei Ecclesiæ.

C Sequitur clericorum ordo, qui in tribus gradibus specialiter distinguitur, hoc est, diaconorum, presbyterorum et episcoporum: nam omnes qui sunt inferioris gradus per abusionem clericorum vocantur, dum eis sicut et laicis ex indulgentia permittitur sociari conjugibus. Constat sane ab apostolis et eorum successoribus esse prohibitum clericos, id est diaconos presbyteros et episcopos esse uxorios. *Κληρος* enim Græce, Latine dicitur *sors*, unde clerici ad sacrificandum vel ad ministrandum in sortem Dei adsciti studeant non carnaliter sed spiritualiter filios gignere, ut semper sint memores sortis sanctorum in lumine; nam ipsi quotidiana sollicitudine omnium Ecclesiarum suscepta (*II Cor. ii, 28*) in activa vita laborant cum Martha quæ turbatur erga plurima (*Luc. x, 41*). Porro illud unum quod est necessarium in contemplativa vita adepti monachi, cum Marta tanto magis delectantur pedes Jesu lacrymis rigare et capillis tergere (*Luc. vii, 38*), quanto remoliores sunt ab omnium negotiorum sæculi inquietudine: siquidem clericorum ordo inter laicos et monachos medius, quantum est superior inferiore, tantum inferior superiore, quandoquidem quo discrepat ab utroque ordinum jungitur ad alterutrum. Illi namque sunt conjugibus colligati, rei familiaris curæ dediti, sæculi actibus occupati: isti a sæculi actibus alieni, propriæ voluntati abrenuntiando, Patris spiritualis imperiis obsequendo, qui et eleemosyna bonorum virorum et labore manuum suarum vivunt, et possunt dicere cum Petro: *Ecce nos reliquimus omnia, ei secuti sumus te* (*Matth. xix, 27*). Denique clericorum

vita irreprehensibilis speculum est totius Ecclesiæ, sicut monachorum habitus et professio firma exemplum est totius summæ pœnitentiæ; et quamvis clerici reprehensione digni, ne tractent sancta profani, degradentur certis ex causis, monachi tamen nisi causa superbiæ nunquam privantur ex toto fratrum suorum communione, cum et criminosos laicos vel clericos suscipiant, et se in crimine deprehensos regulari disciplina corripiant. Denique ex monachis presbyter ordinatus, vel ex clerico monachus factus sciat se non clericorum more ecclesiasticis officiis deservire, sed Gregoriani privilegii institutione missas celebret in congregatione. Verum quia de singulis ordinibus quæ videbantur dicta sunt, qualiter alterius in alterum promotio fiat tacendum non est. Promoventur namque ex laicis vel clericis ad monachatum, promoventur ex laicis vel monachis ad clericatum, quod quando vel quomodo fieri debet sanctorum Patrum auctoritas liquido manifestat, quam qui secuti non sunt extra Ecclesiam catholicam a fide aberraverunt. Quamobrem in canone, dum orant pro orthodoxis atque catholicæ et apostolicæ fidei cultoribus, cavendum illis summopere est, quod papa Gregorius in suo symbolo refert: *Una est, inquit, fides, unum baptisma, una Ecclesia catholica, in qua sola possint relaxari peccata.* Si enim extra eam remissio peccatorum non est, hæreticus vel schismaticus ut quid jejunit? ut quid decimas dat? ut quid Deum supplex adorat? Nam sicut fuit *multitudinis credentium unum cor et anima una* (Act. iv, 32), ita, per totum orbem terrarum, unum in Deo sapiant, una est Ecclesia, quæ de Græco in Latinum *convocatio* interpretatur, quia ad unam fidem et ad unum baptisma omnes vocamur. Quapropter unaquæque domus ubi erecto altari populus ad Deum supplicandum convenit, dum habeat nomen ecclesiæ, veneratione et summo honore digna est in omni gente, quoniam in ea renascimur ex aqua et Spiritu sancto (Joan. iii, 5), in ea divina celebrantur mysteria, in ea sit confessio et remissio peccatorum. Caveat igitur quicumque vult salvus esse eam alicujus, nisi solius Dei, possessionem credere; unde Petro apostolorum principi dicitur: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi, 18). *Meam* inquit, non tuam; et Christus alibi: *Domus mea, domus orationis vocabitur* (Matth. xxi, 13). Psalmista quoque: *Domum tuam, Domine, decet sanctitudo* (Psal. xcii, 5). Si ergo Ecclesia non est Petri, cujus erit? aut successores Petri audebunt potestatem sibi vindicare, quam non habuit Petrus princeps Ecclesiæ? Certe, charissimi principes, nec catholice vivimus, nec catholice loquimur, quando ego illam ecclesiam dico esse meam, ille alteram dicit esse suam, ac veluti quædam jumenta comparati jumentis insipientibus utrasque aliquando venales proponimus, propositasque ab aliis emere non formidamus.

Est etiam alias error gravissimus, quo fertur

A altare esse episcopi, et ecclesia alterius cujustihet domini, cum ex domo consecrata et altari unum quiddam fiat quod dicitur ecclesia, sicut unus homo constat ex corpore et anima. Videte, æquissimi principes, quo nos ducit cupiditas, dum refrigescit charitas (Matth. xxiv, 12); ex donis omnipotentis Dei, quæ gratis accipiuntur, mercatores efficimur, et vendere conamur quod profecto non possidemus. Nihil enim pene ad Ecclesiam, quæ est solius Dei, pertinere videtur quod ad pretium non largiatur, scilicet episcopatus, presbyteratus, diaconatus, et reliqui minores gradus, archidiaconatus quoque, decania, præpositura, thesauri custodia, baptisterium, sepultura, et si qua sunt similia. Et hujusmodi negotiatores subdola responsione solent astruere non se emere benedictionem qua percipitur gratia Spiritus sancti, sed res Ecclesiarum, vel possessiones episcopi, cum certum sit quod in catholica Ecclesia alterum altero carere non possit. An aliquis usus est igne sine ea, qua nutritur, fomenti materia? aut ignem aliquando tenuit, et calore caruit? Quis mel sine dulcedine? quis absinthium sine amaritudine deprehendit? Attamen eamdem aquam diverso tenore dulcem et amaram est inveniri possibile; quod, quia ex contingenti fit, aliquando nostram opinionem fallit, ut, quæ creditur dulcis, amara existat. Sic quoque talis negotiatio bona æstimatur, cum pro certo mala sit, quia turpis lucri gratia contingit: de qua re adeo consuetudo inolevit, ut hoc jam credatur sine peccato fieri. Verum Spiritus sanctus per os beati papæ Gregorii dicit: *Quia benedictio illi in maledictionem vertitur qui ad hoc ut fiat hæreticus promovetur, a qua maledictione nullus extraneus habetur, qui lucri cupiditate se ministerium ecclesiasticum invasisse lætatur* (L. vii, Epist. 3). Unde vero processerit usus ut laici vendant episcopatus, satis demiror, cum beatus Ambrosius in sermone pastoralis, flendo, potius quam ridendo, post multa subjungat: «Videas, inquit, in Ecclesia passim quos non merita, sed pecuniæ, ad episcopatus ordinem provexerunt: nugacem populum et indoctum, qui talem sibi adsciverunt sacerdotem. Quos si percontari fideliter velit quis eos præfecerit sacerdotes, respondebunt mox, et dicent: Ab archiepiscopo sum nuper ordinatus, centumque ei solidos dedi, ut episcopalem gratiam consequi meruissem; quos si minime dedissem, hodie episcopus non essem: unde melius mihi est aurum de sacello invehere, quam tantum sacerdotium perdere. Aurum dedi, et episcopatum comparavi; quos tamen solidos, si vivo, recepturum me illico non diffido. Ordino presbyteros, consecro diaconos, et accipio aurum; nam et de aliis ordinibus nihilominus pecuniæ quæstum profligare confido. Ecce et aurum, quod dedi, in meo sacello recepi; episcopatum igitur gratis accepi. Nempe hoc est quod doleo, quia archiepiscopus carnaliter episcopum fecit: nam propter pecunias specialiter leprosum ordinavit: *Pecunia, inquit, tecum sit in perditionem*

(Act. VIII, 20), quia donum sancti Spiritus gratiæ A pretio comparasti, et commercium miserabile in animarum exitium peregristi (Lib. De dignitate sacerdotali, cap. 5). Hæc sanctus vir quo animo dixerit, ex præcedentibus et consequentibus facile datur intelligi.

Quod vero illi qui dicuntur Simoniaci laicos suæ immiscuerunt maledictioni, exemplo factum est sacerdotum, qui ad ministerium Dominicæ passionis adjunxerunt sibi Pilatum et Herodem principes suæ gentis. Nec illud nos latet quod pro hujusmodi episcopis, qui non pro vitæ merito vel sapientiæ doctrina, sed magis eliguntur pro pecuniarum summa maxima, discordiarum semen et detrimentum regno accrescat, teste Gregorio, in Epistola ad Theodebertum et Theodericum reges B scripta: « Fertur, inquit, Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam diabolica plantatione subrepsit, et in ipso ortu suo telo apostolicæ ultionis percussa atque damnata est, in regni vestri finibus dominari; cum in sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. » Et post pauca: « Hinc non solum in ordinatoris et ordinati animam lethale vulnus infigitur, verum etiam excellentiæ vestræ regnum episcoporum culpa, quorum intercessionibus juvari debuerat, prægravatur. » Ac deinde: « Major ergo metuenda est locis illis fore calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam provocent, quam per semetipsos populis placare debuerant. Nec hoc quoque malum sollicitudo nostra patitur negligenter C omittere, quod quidam, instinctu gloriæ inanis illecti ex laico repente habitu sacerdotii honorem arripiunt, et, quod dicere pudet et grave tacere est, regendi rectores, et qui docendi sunt doctores, nec erubescant videri, nec metuant (I. IX, Epist. 110). » Huc usque S. Gregorius. Cumque hujusmodi prælati avaritiæ intenti ecclesias funditus dirui sinant, mores subjectorum suo exemplo perdant, quos corrigere debuerant, restat ut defensores ecclesiarum ac fundatores earum hæredesque fundatorum se subtrahant eorum communioni, ne participes sint maledictionis. Verum tamen si catholica sit pontificalis sublimitas et regalis majestas, æqua lance pensat utriusque auctoritas, D ut prosint Ecclesiæ quam Christus redemit suo sanguine; nam illius sublimitas lege Domini spiritaliter populis pronuntiat, quam istius majestas, si necesse sit, armorum defensione commendat: quapropter cavendum est ne ab invicem resiliant, quorum ad invicem ministeria concordant. Sed concordia eorum in diversis officiis tanto sibi consulit, quanto unanimiter consulendo de communi utilitate sentit. Ob hoc antiquorum conciliorum paginis præfiguntur nomina imperatorum vel consulum quorum favore magnorum habita sunt consulta episcoporum, qui semper prius diligenter discussurunt de fidei puritate, quos concilio dignos reperirent ex ordine. Quamobrem, piissimi, more

prædecessorum vestrorum regum illis assensum præbete conciliis quibus per reconciliationem res publica melioratur et crescit: quia, si quocunque conciliabulo alterius prædia vel possessiunculas alter privatis negotiis velit sibi adscribere, ac ideo, fratris damno, pecuniam per arcas et loculos aggregando, sitim suæ avaritiæ extinguere, non observata tricennali lege quæ emanavit ex constitutione principum seu auctoritate canonum, sciatis procul dubio quod ad vos hoc malum respicit, qui idcirco regni apicem tenetis, ut justum judicium omnibus faciatis. Pro vobis nimirum dominis nostris unusquisque subjectorum ad Deum clamat et dicit: *Deus judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis: judicare populum tuum in justitia, et pauperes tuos in judicio* (Psal. LXXI, 1, 2). Quorum versuum sensus quamvis referri possit ad Deum Patrem omnium Filiumque ejus unigenitum, tamen nihil obest intelligi de terreno rege precari, ut judicet populum non suo sed Dei judicio, cui rationem redditurus est etiam de otioso verbo.

Nec me vestro aliorumque sapientium examini subduco: qui contra canones sensisse suspicior, in episcopos monachorum manum movisse accusor, vestram benevolentiam proprio episcopo abstulisse blasphemor, quibusdam excommunicatis participasse criminor. Sed esto. Cui sententiæ canonum contradixi, qui nullo concilio vix apertum librum videre potui? aut quod concilium illud fuit, ubi conciliati venerunt et disconciliati recesserunt, cum ibi discordes reconciliari debuerint, aut canonica distictione mulctari? quid in me singulariter commiserunt episcopi, ut eis saltem cogitatione obesse voluerim; præsertim cum non inimicum, sed fide et opere amicissimum graviora pericula pertulisse contigerit? Ecce coram Deo in Christo non mentior (Gal. I, 20), quia, audita insequentium conclamatione, ultra quam dici possit indolui, recordatus pristinae amicitiae et beneficiorum tanti viri, cujus nix capitis reverendum ostendit, excepta primatis prerogativa et sacerdotati infula. Qua suggestione vos decepi, ut vestram benevolentiam optimis auferretis, male meritis conferretis? Num ego Deus sum qui mutat mentes, mutat regna et tempora? Vere fateor me magicam ignorare, nec aliquid malarum artium didicisse. Unde ille qui de hac re contra me queritur, neminem præter vos incusare videtur, qui, relicto tramite æquitatis, beneficiorum ejus vicissitudinem rependere neglexistis. Aut fortasse regiæ majestatis auctoritatem contempno! Quantulumcumque vos exacerbavit, exacerbando irritavit, irritando offendit, offendendo placare distulit, et pro talibus beneficiis miratur sibi impendi munuscula justæ recompensationis; nec sibi imputat quod promeruit, sed crimen traesferre nititur in perniciem insontis: si enim nihil vos nocuisse putavit, dum nostra tulit, profecto nec dominos nostrarum rerum esse, nec defensores credit; si autem credit, vos mecum læsit, nec

se læsisse ignoravit. Cur igitur me declamatorie A accusat? cur mihi soli imputat quod illum gravat? An scire potero, quoties legatos misi, quoties de pace rogavi, quoties me supplicem obtuli? Testis mihi est Deus quod, salvo jure nostri monasterii, ad omnia quæ regulariter injunxisset obtemperare paratus fui, et, si aliquid mali commerui, manente rerum copia inconcussa, episcoporum justa jaculetur in me sententia; quia ipse solus, ut debuerat, nunquam justo amplius, nisi clandestina executione, in me desæviet. Novi enim quam austerus in Letaldo Miciacensi monacho fuerit, quem oblitus reverentiæ sacerdotalis injuriose et sine ullis legibus tractavit; qui si epistolam Gregorii ad Lupum abbatem legisset, profecto nunquam tantum facinus perpetrasset: « Quoniam multæ, inquit, occasiones in deceptione religiosarum personarum a pravis illic, ut dicitur, hominibus exquiruntur, presbyterum prædictæ Ecclesiæ nullomodo privandum deponendumque censemus, nisi causa specialiter criminis exigente; unde necesse est ut, si qua contra eum hujusmodi querela surrexerit, non solus episcopus civitatis causam examinet, sed adhibitis sibi coepiscopis suis subtili investigatione perquirat, quatenus, cunctis concorditer judicantibus, canonicæ districtiois censura aut reum ferire aut innocentem possit absolvere. » Denique quod excommunicatis me miscuisse asserit, ejus exemplo utique feci, qui filios Belial nocturno latrocinio in meam necem grassantes recepit, postquam eos anathematizaverat suus archiepiscopus singularis meriti Siguinus, et Odo Carnotensium episcopus, nec non et alii magnæ vitæ et religiosi viri. Hoc sane palam omnibus, sicut magnæ auctoritatis est, asseruit quod nemo possit eum excommunicare, qui emendationi et satisfactioni intendit, præsertim cum usque ad satisfactionem congruam suam ipse et alii episcopi prætendant maledictionis sententiam. Porro qui vel quot interesse debeant reorum obligationi, qui vel quot eorum absolutioni, nusquam me legisse memini, nisi in degradatione sacerdotis. Tantum evangelicus sermo prodit quod *si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; si te non audierit, dic Ecclesiæ; quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus* (Matth. xviii, 15, 17). Ecce divinæ miserationis regula, qua jubemur reorum alios audientes pia correctione secretius arguere, alios non audientes publica invectione objurgare usque ad aures Ecclesiæ. Sed nunquid publica invectio secretam indulgentiam, sustulit, aut secreta invectio publicam indulgentiam ademit? An publica invectio publicam indulgentiam, et secreta invectio secretam indulgentiam requirit? Porro qui offert munussum ad altare non ibi reconciliabitur mihi pro scelere, qua proditus est Ecclesiæ? (Matth. v, 23.) O tempora! o mores: Certe qui volunt exsequi in fabrateria men-

dacii cupiditates suas pravas, ipsi nituntur condere leges novas: sed Apostolus nobis consulens eis occurrit: *Si quis vobis, inquit, aliquid annuntiaverit præter id quod accepistis, anathema sit* (Gal., i, 9). Quod anathema quantum cavendum sit liber Judicum ostendit, ubi legitur: *Anathema in medio tuæ est, Israel, non poteris stare coram inimicis tuis* (Josue vii, 13). Nam quod leviter excommunicandum non sit, et quod membrum Christi a corpore cum gravi dolore resecandum sit, manifestum in concilio Africano caput est: « *Quandiu, inquit, excommunicato non communicaverit suus episcopus, eidem episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caveat episcopus ne dicat in quemquam quod aliis documentis convincere non potest.* »

B Siquidem quidquid in Ecclesia fit, nisi auctoritate Patrum fulciatur, simulatio, non veritas judicatur; et scimus si qua simulatores et callidi provocant iram Dei, an presbyter vel episcopus habeatur, qui contra auctoritatem canonum ordinatur? Aut sine authentica degradatione presbyter vel episcopus cessabit ab officii sui munere? Nunquid credemus excommunicatum quem non remordet conscientia criminis pro quo debeat communione privari? Tunc enim justa excommunicatio pastoris, quando canonica vocatio in reum præcessit, et ille reatum suum sub judici Ecclesiæ corrigere noluit, eoque modo elatione tumidum a sanis ovibus segregat, quem divino judicio segregandum non ignorat; et quia in suum pastorem excommunicatus peccaverat, eum alter absolvere nec debuit nec potuit.

C Porro, quicumque fratri meo in me peccanti excommunicationem intorsit, non ille ei peccatum dimittit, sed ego in quem peccavit, a quo excommunicationis malo regnum vestrum purgate, serenissimi principes, quia vix est in eo aliquis hominum qui saltem idcirco excommunicatus non sit, quoniam in convivio vel pacis osculo excommunicato adhæsit. Præterea dominos meos cum familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos, scio, contra me concito, juxta illud Comici:

Obsequium amicos, veritas odium parit.

(TERENTIUS in *Andria*, Act. I, scen. v. 1.)

D De quorum animositate non multum moveor, dulce decus meum, Rodberte, quem *atavis regibus editum* (28*) divina pietas perduxit ad regni fastigium, si post Deum et sanctos ejus vestro specialiter sustenter auxilio et consilio, cujus mentionem in quotidianis orationibus meis nunquam prætereo, tandem capitulatum subtexam huic indiculo quæ maxime sunt corrigenda in vestro imperio, nec tamen hæc verbis meis, sed authenticis sanctorum dictis, ut postmodum episcopos moveatis hæc canonicè emendare in suis conciliis.

Primitus de fide dicendum credidi, quam alternantibus choris et in Francia et apud Anglorum Ecclesiam variari audivi. Alii dicunt, ut arbitror, secundum Athanasium, « spiritus sanctus a Patre et

Filio non factus, nec creatus, nec genitus sed procedens: » alii vero tantum, « Spiritus sanctus a Patre et Filio non factus nec creatus, sed procedens, » quidum, id quod est, nec genitus subtrahunt, synodicam domni Gregorii se sequi credunt, ubi ita est scriptum: « Spiritus sanctus nec genitus est, nec ingenuus, sed tantum procedens. » De fine quoque mundi coram populo sermonem in Ecclesia Parisiorum adolescentulus audivi, quod statim finito mille annorum numero Antichristus adveniret, et non longo post tempore universale iudicium succederet: cui prædicationi ex Evangeliiis ac Apocalypsi et libro Danielis, qua potui virtute, restiti. Denique et errorem qui de fine mundi inolevit abbas meus beatæ memoriæ Richardus sagaci animo propulit, post

quam litteras a Lothariensibus accepit, quibus me respondere jussit; nam fama pene totum mundum impleverat, quod, quando Annuntiatio Dominica in Parasceve contigisset absque ullo scrupulo finisæculi esset. De initio etiam Adventus qui ante Nativitatem Domini persingulos annos agitur, aliquando error gravissimus exstitit, aliis inchoantibus post v Kalend. Decembris, aliis ante, cum nunquam plus quatuor hebdomadas, saltem unam diem Adventus habeat; cumque de hujusmodi diversitate soleant contentiones in Ecclesia crescere, concilio determinandum est, ut omnes qui in ea vivimus unum sapiamus, quod vestra industria concedat, qui nos unanimes vult habere in domo sua.

SANCTI ABBONIS FLORIANENSIS ABBATIS COLLECTIO CANONUM.

(Apud. Mabill. *Analect.*, nov. edit., pag. 133.)

MONITUM.

Abbo, seu Abbo, Florianensis abbas, hujus canonum collectionis auctor, qualis quantusque fuerit, docet Aimoinus, ejus monachus, in libro de ipsius Vita: quo in libro ejus necem anno 1004 contigisse memorat. Varias Abbonis lucubrationes recenset is auctor, nempe De compoto, deque solis, lunæ ac planetarum cursu: Collectaneum defensionis contra episcopum Aurelianens., Apologeticum ad Hugonem et Rotbertum reges, metricam epistolam ad Ottonem imperatorem, libellum super calculum Victorii, alium item libellum de capitulis evangelicis ad Odilonem abbatem Cluniacensem; ad hæc complures epistolas. Quibus commemoratis subdit Aimoinus in cap. 13: Existunt et alia ad alios hujus sancti Patris scripta, quæ ne lectori fastidium generent, nunc interim tegantur per silentium. In his omnibus nullam superioris Collectionis mentionem facit; neque etiam Sigebertus monachus de Abbone ita loquens in lib. De scriptoribus ecclesiasticis, cap. 139: Abbo abbas Florianensis quantum valuerit in utraque scientia, ostendit, cum super calculum Victorii commentatus est. Præter canonum Collectionem omisere etiam ambo isti auctores librum De Vita S. Badmundi Anglorum regis, cujus tamen libri, uti et prædictæ collectionis, parentem esse Abbonem indubium est.

Liber Canonum, quem ex bibliotheca collegiæ apud Lemovicas S. Martialis ecclesiæ noster Petrus Trelius eruit, mihi visus est luce haud indignus, tum quia ad restituendas veterum canonum lectiones et lacunas non parum conducere potest, tum quia quo in statu Franciscæ respublica eo tempore esset, ex his canonibus facile elicitur, quos medendis regni malis ac infortuniis collegit Abbo, et Hugoni regi atque Rotberto ejus filio cum patre regnanti obtulit ante annum 997, qui Hugonis supremus fuit. Accedit quod nullas e supposititiis Romanorum pontificum epistolis collector adducat, tametsi per id tempus ejusmodi subdititiæ litteræ cæca religione admitterentur. Hæc canonum collectio inter Capitularia regum Francorum non immerito censeri potest; cuius inscriptio, quam ex membraneo codice fideliter exhibui, rectius instituenda videtur hoc modo: INCIPIUNT CANONES ABBONIS ABBATIS AD HUGONEM ET ROTBERTUM EJUS FILIUM FRANCORUM REGES.